

Effectiviteit van een gestructureerde, fonologisch gebaseerde dyslexiebehandeling

In elke klas zitten wel een aantal kinderen die veel moeite hebben met het leren lezen en spellen. Voor een groot deel van deze kinderen heeft extra hulp in de vorm van verlengde instructie of remediering op zorgniveau 2 of 3 voldoende effect om klasgenoten weer te kunnen bijbenen. Echter, bij een deel van de kinderen blijken de lees- en spellingsproblemen zeer hardnekkig, ondanks adequate hulp en voldoende cognitieve capaciteiten. Deze kinderen hebben waarschijnlijk dyslexie. Intensieve, specialistische behandeling in de zorg is dan noodzakelijk.

Een behandeling voor dyslexie dient zich te richten op de *onderliggende oorzaak* van de lees- en spellingsproblemen. Tientallen jaren wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen met dyslexie een probleem hebben met het omgaan met spraakklanken (fonologische verwerking ofwel klankverwerking). Zo hebben ze veel moeite met het herkennen van de klankstructuur van een woord (fonologisch bewustzijn) en verloopt het koppelen van klanken aan visuele informatie (een letter of woord) moeizaam. Om de lees- en spellingsvaardigheden van kinderen met dyslexie te verbeteren moeten dus eerst en vooral deze fonologische vaardigheden verbeterd worden.

Recentelijk is een artikel gepubliceerd in het Tijdschrift voor Stem-, Spraak- en Taalpathologie (Vaessen, Gerretsen, & Ekkebus, 2014). Hierin worden de resultaten van een onderzoek naar de korte en lange termijn effecten van een fonologisch gebaseerde dyslexiebehandeling (Gramma, Regionaal Instituut voor Dyslexie) beschreven. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen van deze studie.

Opzet van de studie

De effecten van de behandeling zijn onderzocht aan de hand van de volgende maten:

- Lezen (snelheid en nauwkeurigheid)
- Spelling:
 - o Spelling herkenning: herkennen van de juiste spellingwijze (snelheid en nauwkeurigheid)
 - o Woorddictee (nauwkeurigheid)
- Fonologische vaardigheden:
 - o Fonologisch bewustzijn (snelheid en nauwkeurigheid)
 - o Letter-klank koppeling (snelheid en nauwkeurigheid)
 - o Snel benoemen van letters en cijfers (snelheid)

De 465 kinderen die deelnamen aan de studie hadden allemaal een diagnose volgens de richtlijnen van het Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling. Dit betekent dat zij op school een intensief begeleidingstraject hebben gekregen, maar desondanks zwak bleven presteren op lezen en/of spellen (lezen bij de zwakste 10%, of lezen bij de zwakte 16% en spellen bij de

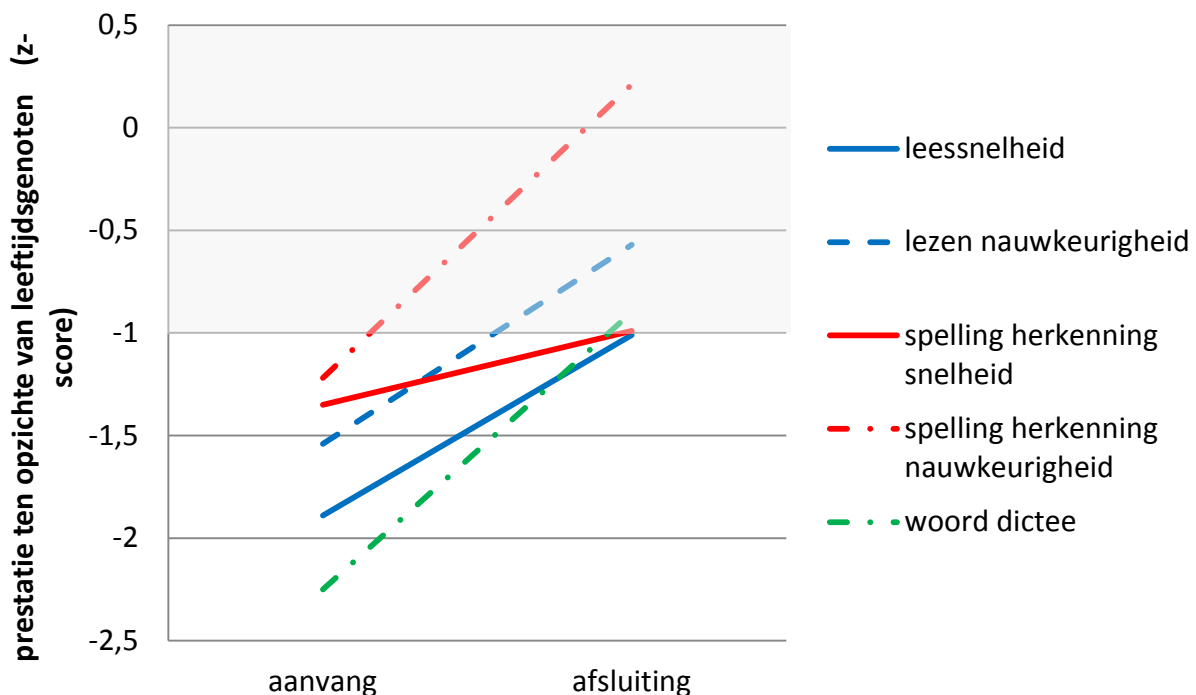
zwakste 10%). Ook hadden zij allemaal ernstige problemen met de fonologische verwerking en er waren geen andere oorzaken voor de lees- en spellingproblemen.

Effecten op korte termijn

Vooruitgang op lezen en spellen

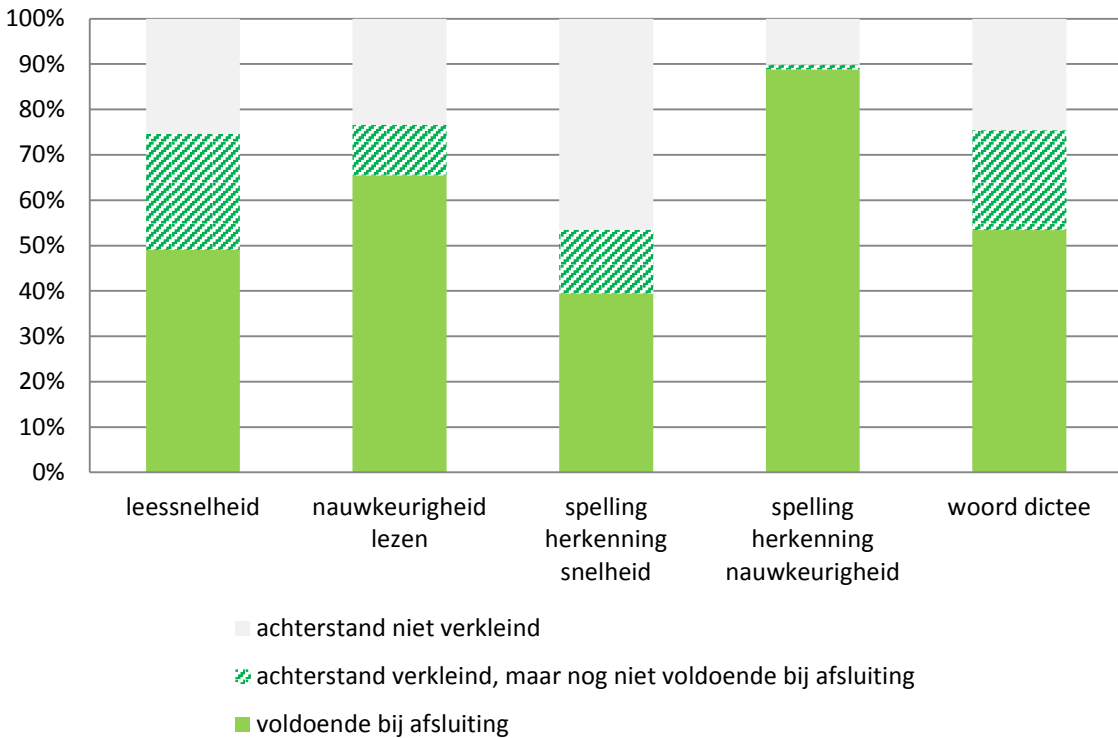
In grafiek 1 is de gemiddelde vooruitgang tijdens de behandeling in standaardscores op lezen en spellen af te lezen. Op alle taken is een sterke vooruitgang in standaardscores te zien. Dit betekent dat er niet alleen een vooruitgang is in aantal gelezen of geschreven woorden, maar ook dat de achterstand ten opzichte van leeftijdsgenoten wordt verkleind.

Grafiek 1: Vooruitgang tijdens de behandeling op lezen en spellen

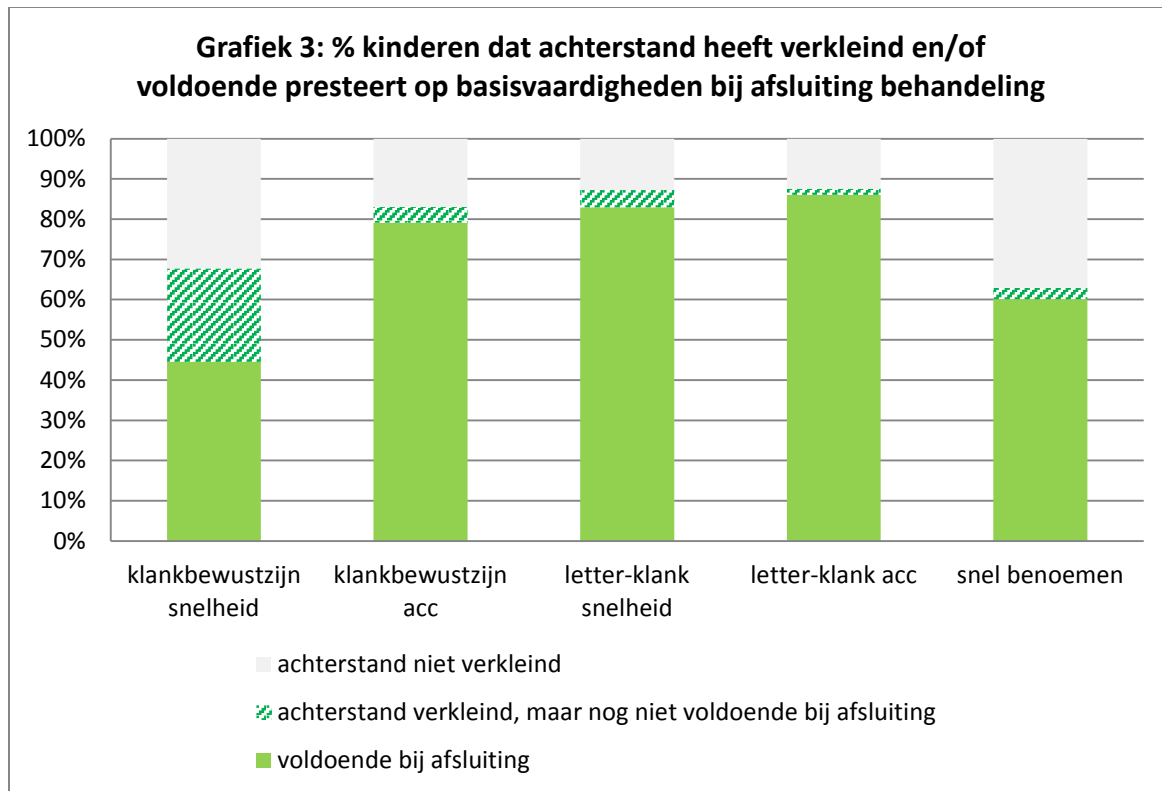
In grafiek 2 is te zien dat (afhankelijk van de taak) 54-90% van de kinderen tijdens de behandeling de achterstand ten opzichte van leeftijdsgenoten verkleint, en dat een groot deel van deze kinderen na behandeling zelfs op voldoende niveau presteert (laag-gemiddeld of hoger). Let op: het gaat om kinderen die tijdens de diagnostiek *onvoldoende* presteerden op de betreffende taak. Hoewel relatief de minste vooruitgang wordt geboekt in de snelheid van het spellen, gaat sterke vooruitgang in nauwkeurigheid op deze taak niet ten koste van de snelheid.

Grafiek 2: % kinderen dat achterstand heeft verkleind en/of voldoende presteert op lezen en spellen bij afsluiting behandeling

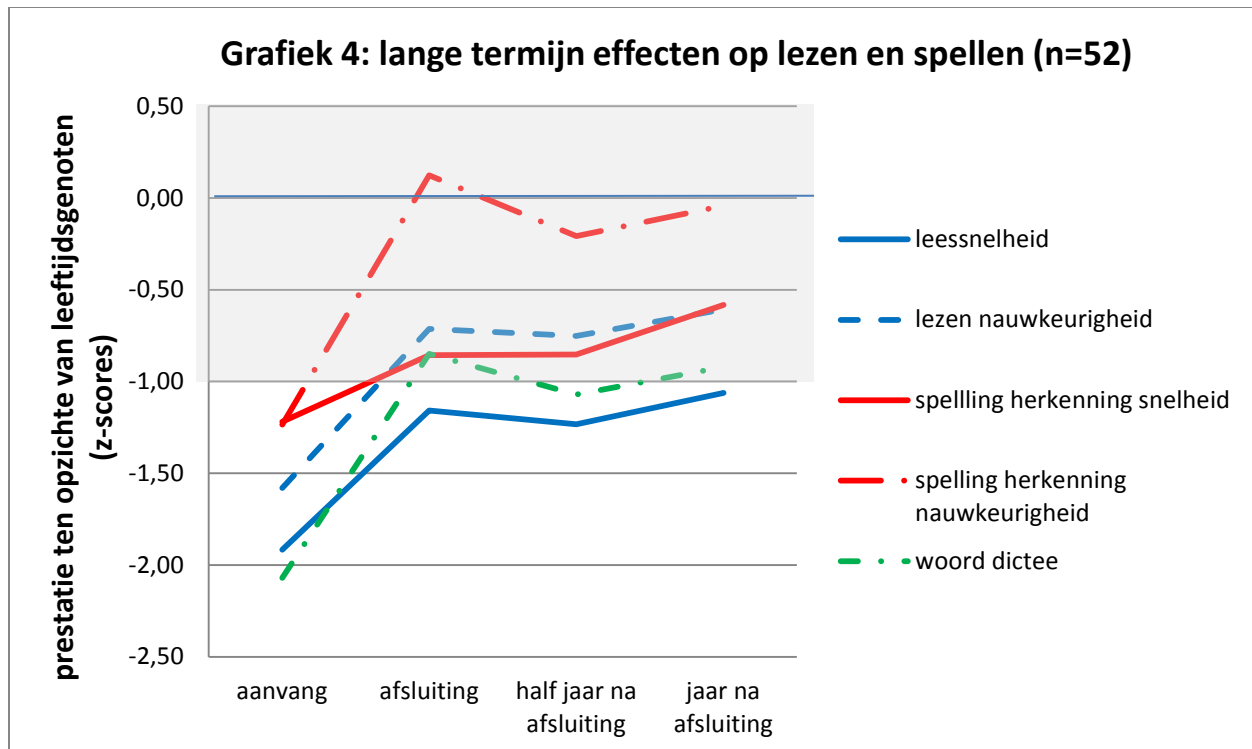
Vooruitgang op de fonologische vaardigheden

Ook op de fonologische vaardigheden laat een groot deel van de kinderen een goede vooruitgang zien (zie grafiek 3). 68% van de kinderen presteert na afsluiting van de behandeling op minimaal 5 van de 6 fonologische taken voldoende, bij aanvang van de behandeling was dit percentage slechts 4.5%.

Effecten op lange termijn

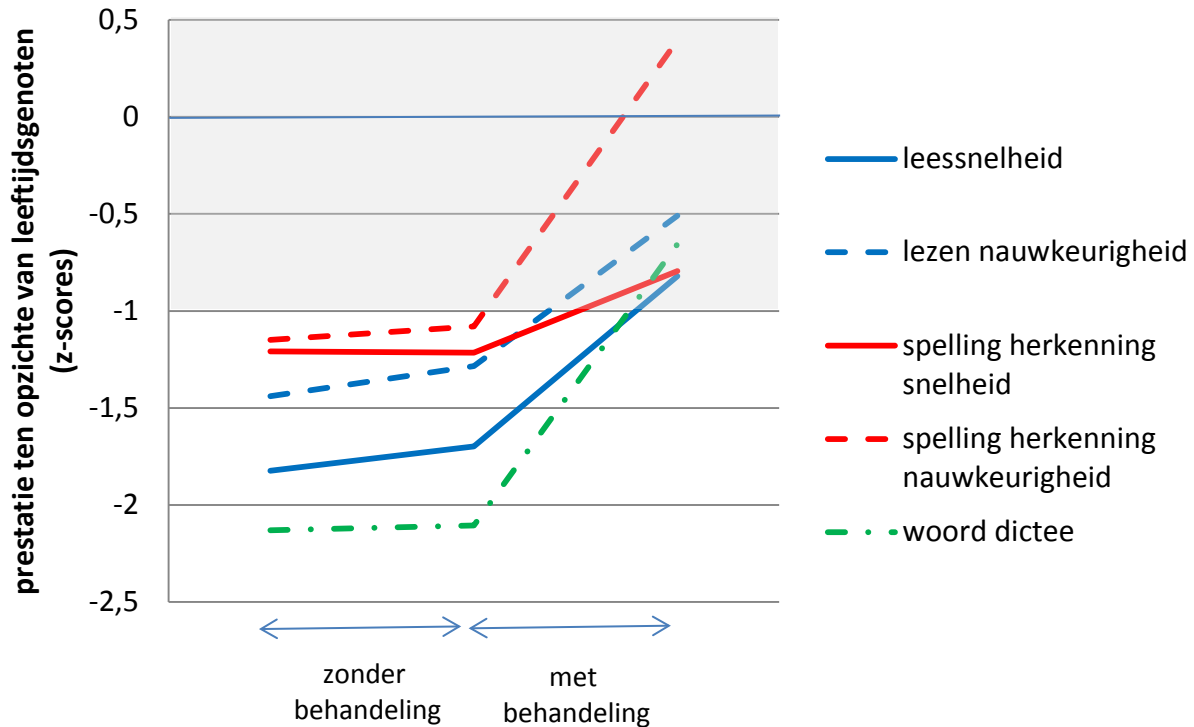
Grafiek 4 laat zien dat de positieve effecten van de behandeling ook een jaar na afsluiting van de behandeling behouden blijven. Nauwkeurigheid van het spellen gaat in eerste instantie iets achteruit, maar dat herstelt weer na het eerste half jaar.

Vergelijking vooruitgang zonder en met specialistische hulp

Het is mogelijk dat puur het stellen van een diagnose en, als gevolg daarvan, de extra aandacht en oefening die het kind krijgt op school en thuis, al zorgt voor een vooruitgang op lezen en spellen. Om de toegevoegde waarde van de dyslexiebehandeling te onderzoeken werd bij 102 kinderen die een tijdlang op de wachtlijst voor behandeling stonden (vanwege een tijdelijke grote toestroom van cliënten) de vooruitgang tijdens de behandeling vergeleken met de groei op lezen en spellen tijdens de wachtlijstperiode (duur gemiddeld 30 weken). Deze kinderen kregen tijdens de wachtlijstperiode wel extra hulp op school, maar geen specialistische hulp bij een dyslexie instituut. Grafiek 5 laat zien dat de achterstand op lezen en spellen niet wordt ingehaald in de periode zonder specialistische behandeling, terwijl dit wel het geval is in de periode mét specialistische behandeling.

Grafiek 5: vooruitgang met en zonder specialistische behandeling (n=102)

Conclusies

Kinderen met dyslexie ondervinden door hun lees- en spellingsachterstand vaak veel problemen op school en in het dagelijks leven, tot in de volwassenheid toe. Het is daarom belangrijk de lees- en spellingsproblemen zo veel mogelijk te beperken. Deze effectstudie toont aan dat dyslectische lezers, die *zonder* specialistische behandeling hardnekkig zwak blijven presteren op lezen en spellen, *tijdens* de behandeling hun achterstand met lezen en spellen ten opzichte van leeftijdsgenoten verkleinen en zelfs deels inhalen. Ze maken niet alleen minder fouten tijdens het lezen en spellen, maar ook hun leestempo versneld aanzienlijk, terwijl dit gezien wordt als het meest hardnekkige probleem bij dyslexie. De positieve effecten op lezen en spellen blijven behouden na afsluiting van de behandeling. Daarnaast is ook op de onderliggende fonologische vaardigheden is een sterke vooruitgang te zien, wat aantoont dat de behandeling zoals beoogd de basis van de lees- en spellingsproblemen aanpakt.